

Günümüz Küresel Kentlerin Öncülleri: Osmanlı Dönemi Levant Liman Kentleri

Prof. Dr. Nevnihal Erdoğan

Osmanlı İmparatorluğu'nun 16. yy ve 20. yy döneminde Doğu Akdeniz kıyısında hükümdarlığı altında olan bölge; bugünkü Türkiye, Suriye, Lübnan, Mısır ve İsrail gibi ülkeler idi. Kanuni Sultan Süleyman'ın (1520-1566) Fransız kralına vermiş olduğu kapitülasyonlar Levant'a (1) bir çerçeve teşkil etmişti. Bu ittifak Avrupalıların Levant'da bulunmalarının yasal çerçevesini oluşturdu ve uluslararası ticaretin büyümesine katkıda bulundu.

Kapitülasyonlarla birlikte Hristiyan yabancılar Osmanlı İmparatorluğu'nda dolaşabilmeleri için Şariat Hukuku dışında yasal bir hak elde ettiler. Böylece devletler arasında serbest ticaret ortamı tesis oldu. Fransız vatandaşları, Osmanlı mahkemeleri yerine kendi konsolosları tarafından kendi kanunlarına uygun olarak yargılanma olanağı elde ettiler. Ayrıca giyim ve ibadet özgürlüğü, zorunlu hizmetlerden olan vergilerden muaf olma gibi haklara kavuştular. Bu anlaşma Fransa dışında zaman zaman öteki Avrupa ülkeleriyle de yapıldı. Kapitülasyonla oluşan ticaret sayesinde Osmanlı İmparatorluğu da Avrupa'nın diplomatik sistemi içine girdi. Hristiyanların, Osmanlı İmparatorluğu topraklarında seyahat etmesi kolaylaştı. Çünkü elçiler bu seyahatler için izin belgelerini veriyorlardı.

Avrupa devletlerinde ve Osmanlı İmparatorluğu'nda, birbirinin dillerini akıcı bir şekilde konuşabilen insanların artmasıyla, temelde basit İtalyanca'ya dayanan "Lingua Franca" ortak dili gelişmişti. Bu ortak dil aracılığıyla, ticaret ve diplomasi ağlarıyla Avrupa Akdeniz'le, Müslümanlar Avrupalılarla iletişime geçti.

Konstantinopol (İstanbul) Pera bölgesinde çoğunlukla Hristiyanlar yaşıyordu. 1536'dan sonra Pera, Avrupa'nın ticaret merkezi olurken Levant kentleri içinde küçük bir örnek model oldu. Şöyle ki; İstanbul'da ve İngiltere'ye de elçilikler açması için izin verildi. Ticaret ile ilgili olarak İngiltere'ye (Levant şirketi) elçilere ödeme yapmalarına karşılık kraliyette dış ticaret kontrol edildi. Ticaretle birbiri rakip olan Venedik, Fransa, İngiltere ve Hollanda da

Levant'a gelen öteki yabancı kuvvetlerdi.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Hristiyan ülkelerle olan diplomatik ilişkileri sayesinde Pera'nın önemi arttı. Daha sonra Levant bölgesini oluşturan liman kentleriyle birlikte Pera da bölgenin bir parçası oldu. 1650 yıllarında artık Galata'da Müslümanlar azınlıkta, Hristiyanlar çoğunlukta idi. Galata/Pera bölgesi diplomasi merkezi oldu. Böylesine etkin bir merkez, hem bilgi temini açısından hem de Müslüman, Katolik ve Ortadoğu dünyasına etkileşim sağlamak bakımından ne Avrupa'da ne de Asya'da bulunuyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun Levant Kentleri Önce Kozmopolit Kentlerdir

Kapitülasyonlar Levant'ın temel taşıydı. 18. yy'ın sonlarına doğru yabancı elçilikler ve konsolosluklar diplomatik koruma berati satmaktaydı. Kendi çalışanlarını vergiden muaf tutarken, emniyet ve koruma gereksinimi duyan yüzlerce Hristiyan, Yahudi bazen de Müslümana da bu berati vermişlerdi. Bu Osmanlı İmparatorluğu'na duyulan güvenin de kanıtıydı. Ancak bu korumanın istismar edilmesi (suçluları koruma gibi), yerli halkın haklı olarak hep tepkisini çekmiş ve milliyetçiliğin de artmasına sebep olmuştu.

Konsolosların İmparatorluğa gelmeleriyle Avrupa ile Osmanlı arasındaki bağlar sıkılaştı. Osmanlı limanları uluslararası ticaretin merkezi oldular. Tüccarlar bu Levant şehirlerinde yaşamaya başladılar. Ticaret de tümüyle yabancıların eline geçti.

Hristiyanlar geçmişlerini yalnızca İsa ve Havarilerinden öğrenmiyorlardı. Köklerinin Yunan ve Latin kültürüne dayandığını kabul ettikleri için Osmanlı topraklarındaki bu kültürün eserlerine çok önem verip, ilgi gösteriyorlardı.

Sultan II. Mahmut ile başlayan Tanzimat Dönemi, hoşgörü ortamı ile kozmopolitlik oluşumuna yardım etmişti. Hristiyan ve Yahudi tebaa üzerindeki kısıtlamalar kalkmış, kanun önünde eşitlik ilan edilmişti. Fakat bunun sonucunda milliyetçi hareketler ivme kazanmıştı.

Osmanlı İmparatorluğu'nun kimliği; dini kimlik, ulusal kimlik tüm Levant'ın bir özelliği idi. Osmanlı tebaasını oluşturan Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Yahudilerle birlikte ortak yaşam, zengin yabancı tüccarları kendi şehirlerindeymiş gibi hissettiriyordu. Levant kentleri, farklı dinlere mensup insanların yaşadığı gerçek kozmopolit kentlerdi. Levant kentleri hem Avrupalı, hem Osmanlıydı. Tam bir dini özgürlük vardı. Camilerin, kiliselerin, sinagogların yan yana olduğu kentlerdi.

Levant kentlerinde Müslümanlar Avrupa'ya eğitime gitmişlerdi. Bu, modernleşme yolundaki çok önemli adımlardan birisi idi. Modernleşme güçleri; idare, konsoloslar, ordu ve deniz kuvvetleriydi. Levant kentleri; ilerleyen zamanlarda yabancıları cezbeden, ticareti kollayan, modernliği ve eğitimi yaygınlaştıran kentler oldu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun çöküşü, bu uzak vilayetlerde bağımsızlık hevesi yaratmıştı. Öyle ki kendi imparatorluklarını kurma hayalleri kuruyorlardı. İskenderiye'deki Hıdiv, merkezi yönetim Babıali'den daha fazla modern düşüncelere sahipti. Uzak vilayet ile Babıali arasındaki çekişme aynı zamanda uluslararası bir çekişmenin de konusu idi. Tüm müzakerelerde yabancı diplomatlar bulunurdu.

ortak özelliği olmuştu.

Levant şehirlerinden İskenderiye ve Smirna ticaret ve entelektüel bir başkent olurken, Beyrut eğlencenin başkentiydi. Beyrut daha fazla okul ve üniversite çekmeye devam etmiş, zenginler Avrupai yaşam biçimlerini benimsedikleri sinyallerini vermeye başlamışlardı.

Kültür kenti modern İskenderiye'nin büyük şairi Kavafis milliyetçiliği ve kozmopolitliği birleştirmişti. Öyle ki şiirlerine "İncinebilirlik duygusu" sinmişti. Her kent kendi sesini yaratmıştı. Yunan ve Türk müziğinin karışımı olan Rembetiko gibi.

Smirna, İskenderiye ve Beyrut Levant'ın büyük şehirleriydi. Öte yandan İstanbul/Pera bölgesi ve Selanik ise daha küçük Levantlardı. Büyük Levant kentlerini diğerleri ile kıyaslarsak; daha faydacı ve yüzeysel olmalarına karşın din ve ırklar arasında daha yaygın etkileşim vardı. Özellikle bu kentlerde Müslüman, Hristiyan ve Yahudi toplumlar yüzyıllar boyunca bir arada yaşama tarzına sahiptiler ve bu özellik dünyanın başka yerlerinde yoktu.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılması, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasıyla Levant şehirlerinden yalnızca İzmir (3) (Smirna) bakiye olarak kalmıştır. Öteki iki şehir 20. yy'da farklı gelişmeler yaşadı ve Levant sentezleri bozuldu.

Smirna (İzmir)

Smirna, Batı Anadolu kıyılarında, uzun bir körfezin en dip kısmında konumlanır. 1922'ye kadar adı Smyrna olan İzmir tarih boyunca büyük bir liman olmuştur. Anadolu'daki en eski Yunan kentlerindendir ve Homeros'un doğduğu kent olarak da bilinmektedir. "Roma İmparatorluğu zamanında Küçük Asya'nın en büyük ve en Romalılaşmış şehri olarak 'Asya'nın neşesi ve imparatorluğun süsü' diye anılmaktaydı"(4). Roma'dan sonra 1082'de Selçukluların, 1261'de Cenevizlilerin, 1344'te Sen Jan Şövalyelerinin, 1402'de Timurlenk'in, 1472'den itibaren Osmanlı İmparatorluğu'nun eline geçti.

1600 yıllarından sonra ticari deniz yolu üzerinde bulunan Sakız adasının yerini Smirna aldı. Kent tüccarları tarafından geliştirildi. Güneşli vadilerinden pamuk ve incir yetiştirip bunları İstanbul'a ve Avrupa'ya ihraç etmekteydi. Bu ticari çaba kadar Avrupa diplomasisi de kentin yükselmesine yardım etmişti.

Kentin yerleştiği İzmir körfezi ormanlık dağlar ile çevriliydi. Denizi ise yelken ve mavna doluydu. Bağ ve bahçelerle çevrili kent düz ova üzerine yerleşmişti. Surları içinden kaleye doğru tırmanan tepelerde ahşap, saz ve kerpiçten yapılmış evler yerleşmişti. Selvi ağaçları içindeki Müslüman mahallelerinde cumbalı ev tipi yaygındı.

Nüfusu 1600 yıllarında beş bin, 1650'de otuz-kırk bin, 1700'de ise yüz elli bine kadar yükselmişti. Yunanistan'ın bağımsızlığını 1820'de kazanmasından sonra 1870'lerde Smirna'daki Rumların sayısı Türkleri aşmıştı.

Smirna'nın kozmopolit ve ticari karakterinin simgesi rıhtımı ve onun bina kompleksiydi. Bu rıhtım projesi (1867-1876) Osmanlı İmparatorluğu'nun tarihindeki en büyük kentsel proje olmuştu.

Doldurulan denize iki mil uzunluğunda otuz yarda eninde bir rıhtım yapıldı. Denize uzanan iskele

Rıhtımda akşamları eğlence, gündüzleri ise ticaretin egemen olduğu hayat tarzı ağırlıkla yaşanmaktaydı.

Kordon'da bunların dışında toplamda yirmi sekiz otel, kafe ve birahaneler vardı. 1894'te kurulan spor kulübü, büyük salonları, bahçesi ve orkestrası ile zamanın önemli binalarındandı. Terası günbatımının en iyi seyredildiği kentin en önemli terasıydı. 1840'dan sonra Smirna'da zengin ailelerinin arttığını görüyoruz. Bu aileler kendilerini hem Rum hem Osmanlı hem de Avrupalı görüyorlardı. Özellikle Rum mimarlar Konak meydanında bu ailelere konaklar inşa etmişlerdi.

Levant Smirna'nın Stratejik, Ticari ve Politik Önemi ve Farkı

Avrupalılar antik geçmişlerini eski Yunan'a ve Latinler'e bağlamaktaydılar. Homeros, Aristo, Tacitus gibi filozoflardan ilham alıyorlardı. Efes harabelerini ziyaret etmek, eski Roma ve Yunan sikkeleri satın almak daha kolay olmuştu. Böylece antik sanat Smirna'yı Avrupa'ya bağlamaktaydı.

Kent yalnızca kıyı kenti değildi. Osmanlı İmparatorluğu'nun geniş iç ticaret yollarının kesişme noktasında da yer alırdı. Anadolu'nun iç kısımlarından dış dünya ile bağlantıları, ekonomik, politik ve kültürel açıdan daima var olmuştu. İç kısımdaki Aydın demiryolu Smirna limanını beslerken, bu hat aynı zamanda İskenderiye-Kahire demiryolu hattından sonra Osmanlı'da yapılan ikinci tren hattı olmuştu. Avrupalı tüccarlar burada mallarını satabildiklerinden, kente de katkı vermekteydiler. Asya'nın Avrupa'ya alışverişe geldiği bir kent olmuştu. Öyle ki kente "Asya'nın gözü" ile birlikte "Avrupa'nın Asya'daki gözü" de denmiştir.

Rum kenti Smirna, özgünlük, yenilik ve ticari dinamizm açısından; çok uluslu ve geniş iç bölgeye sahip bir büyük liman kentiydi. 18. yy'da İstanbul'u da geçerek imparatorluğun en büyük ve en zengin limanı olmuştu.

1922'de Kurtuluş Savaşı sonrası Rumların, Hristiyanların ve Yahudilerin kenti terk etmelerinden sonra Levant sentezi çözülmüştü. Fakat Mustafa Kemal'in 1923-1938 reformlarından da önce kent sakinleri modern hayata geçmişlerdi.

İskenderiye

Modern İskenderiye'yi Kavalalı Mehmet Ali Paşa 1800-1849 yıllarında yaratmıştı. Öldüğünde kent yüz bin nüfusa ulaşmış, kozmopolit bir liman kenti ve Mısır'ın da geleceğinin anahtarı olmuştu. Mehmet Ali Paşa, Büyük İskender gibi buraya Balkanlardan gelmişti. 1801 sonrası Osmanlı İmparatorluğu'nda Mısır ve Arabistan'daki iktidar boşluğunu doldurdu ve tam hâkim oldu. 1815'te yarı özerk bir devlet kurdu. Önyargılı olmaması, modernleşmeyi hızlandırması, Avrupa'ya eğitim için Müslümanları ilk kez göndermesi, ticaretle uğraşması onu Osmanlının öteki valilerinden farklı yapmaktaydı. 1811'de Osmanlı valileri arasında en zengin olan Mısır valisiydi ve merkezi hükümetin emirlerine uymuyordu. Kendine haneden kurma fikriyle hareket ediyordu.

1822'den önce sürgün yeri olan İskenderiye, Mısırın gayri resmi başkenti oldu. Paşa, 1820-22'de Sudan'ı da ele geçirdi. Mısırlı köylüleri zorla askere aldı. Donanmayı geliştirerek İskenderiye'yi, İstanbul'dan sonraki en önemli donanma üssü yaptı. 1806 ve 1822'de Babıali Mısır valiliğinden azletmek istedi fakat başaramadı. Mehmet Ali Paşa, 1830'da Girit ayaklanmasını bastırdı. 1832'de

girmişti. Mısır, Osmanlı dağılına kadar kendini ona hep bağımlı hissetti.

İskenderiye'nin Politik, Ticari ve Mimari Ortamı

İskenderiye kenti Levant döneminde olduğu gibi tarihinde de imparatorluğa oynamıştı. Kleopatra zamanında Roma'yı zorlamıştı; Mehmet Ali Paşa zamanında ise Osmanlı İmparatorluğu'nu zorladı. Onun döneminde kentin modernleşme güçleri: ordu, deniz kuvvetleri ve saray idi. Bu kozmopolit Levant İskenderiye donanma üssü, ticaret limanı ve saray kenti özelliklerini taşıyan karaktere sahipti. 1835'te yapılan yeni rihtimla da dünya ekonomisinin bir parçası olmaya başlamış ve ticaret hacmi artmıştı.

İskenderiye'nin nüfusu 1865'te 181.000; 1872'de 213.000; 1882'de 232.000'e ulaşmıştı. Kentin nüfusunun ilk kez Kahire'yi geçmesindeki neden tarımda yapılan dönüşümdü.

Mehmet Ali Paşa'nın İskenderiye sevgisinin en üst düzeyde mimari ifadesi, sarayı "Ras el Tin" (İncir Burnu)dir. Üç tarafı denizlerle çevrili bu yarım adadaki saray aynı zamanda İskenderiye'nin merkeziydi. Manzarası büyüldü; limandan gelen sesler, gidip-gelen gemiler, küçük Arap teknelerinin rüzgârdaki hareketleri, devamlı değişen manzara tablosu deniz hareketleri hissedenler tarafından unutulmuyordu. Tarihçi Mansel sarayın mimarisini şöyle anlatıyor: "1811-1817 arasında 'Rumi üslup' denilen tarzda ahşap ve alçıdan yapılmıştı. Geniş çıkıntılı sayvanları ve cumbalı pencereleri olan yapı, büyük bir ihtimalle, Makedonya dağlarından gelen, geleneksel tarzı icra eden zanaatkârlarca inşa edilmiştir. Yapının duvarlı bir manastıra benzeyen haremi, divan kabul işlevi gören kısım olmak üzere iki bölümü vardı. Ama kısa zaman sonra, paşanın alışkanlıklarındaki değişiklikleri yansıtan ve Livornolu mimar Pietro Avosciani'nin etkisiyle, sarayın hem içinde hem de dışında Avrupai olmaya başlanmıştır"(6).../.....Sarayın dışında, emirlerini sinyallerle gönderen bir telgraf sistemi ile kırk beş dakikada Kahire'ye ulaştıran bir Semafor, nöbetçiler, palmiye ve muz bahçeleri, bakanların konakları, nöbetçi barakaları ve İskenderiye'ye giden uzun, Akasyalı bir yol bulunmaktaydı (7).

Kentin modernleşmesini yansıtan, Ortadoğu'nun ilk modern meydanı olan Place d'Armes (Ordu Meydanı) idi. 1828'de bazı konsoloslar burada oturduğu için "Konsolosluk Meydanı" ya da "Büyük Meydan" adıyla anılmaya başlandı. 1830'da meydan dikdörtgen şeklinde yeniden yapıldı. Çevresindeki Osmanlı döneminde kalan sokaklar yıkılarak, ızgara plana geçildi. 19. yy'da alış-veriş merkezleri yapıldığı için her türlü Avrupa ürünleri satılıyordu. Kent 1840'dan itibaren eğitim merkezi olmaya başladı. Ayrıca Avrupa hastanesi, Fransız ve İtalyan tiyatrosu, Avrupa restoranları yapıldı. Kent modernleştikçe, etrafındaki harabelerin arkası gecekondularla yerleşmeleriyle çevrildi. İskenderiye, Mısır'da sokak numarası verilen ilk kent olmuştur. 1866'da gaz lambası sokakları aydınlatmıştır.

İskenderiye'nin Levant Kentleri Arasındaki Önemi ve Farkı

İstanbul ve Smirna'dan sonra İskenderiye üçüncü Levant kozmopolisi haline gelmişti. Burası yabancıları çekmiş, ticareti korumuş, modernliği ve eğitimi yaygınlaştırmıştı. Kentin zengin ve kozmopolit ortamı yenilikleri daima teşvik etmişti. Ticaret dışında kültüre yatırım yapılmıştı. Özellikle mükemmel okullarıyla öteki kentlerden ayrılmıştı.

Kentin kozmopolit kurumları dışında, kentte yaşayan farklı topluluklar da buranın zenginliği idi. Kentin sosyal karakteri hem kozmopolit hem de milliyetçiydi. İskenderiye, 20. yy'da facia yaşamamış az sayıda

Ortodoks Hristiyanlar dışında az sayıda Marunî'de denizden birkaç mil yükseklikteki Lübnan dağında yaşamaktaydı. Ayrıca Lübnan dağlarında güneyde Dürziler, Suriyeliler, İsmaililer, Şii Müslümanlar ve kıyının kuzey tarafında Aleviler ya da Nusayriler yaşamaktaydı. Osmanlı yönetimi zamanında dağlar Osmanlıdan kaçanların sığınağıydı.

Beyrut, Kavalalı Mehmet Ali Paşa yönetiminde modern bir kente evrilmişti. Kentin gücü, Hristiyan sayısı ve varlığıyla birlikte Lübnan Dağı'na verdikleri öneme dayanmaktadır. Beyrut cazibesiyle yeni bir mini devlet, Lübnan Dağı gayri resmi başkent olmuştu. Lübnanlılar kışları Beyrut'ta, Beyrutlular da yazları dağda geçirirlerdi. Özellikle coğrafyası çok farklıydı; kolay erişilemeyen ağaçlı vadileri, köyleri, manastırları barındıran dağı, kıyı şeridinden ayrı bir dünya oluştururdu. Beyrut otonomisi, iyi Müslüman-Hristiyan ilişkilerindeki geleneğe dayanırdı. Farklı din grupları arasında eşit bir şekilde denge daima sağlanmıştı.

Öteki Levant kentlerinden farklı olan Beyrut, Asya ile Avrupa arasındaki coğrafi konumu, yabancı bağlantıları ve dil becerileri sayesinde tüccarlarına rekabet avantajı yaratmıştı. Yalnızca kendi gücü ve yasalarına dayanan bu tüccar Cumhuriyet'in parası da öteki Levant kentlerinden farklı olarak daima kente ait olmuştu. Beyrut'un dini bakımdan ayrılmış bölgeleri yoktu; cami ve kilise yan yana yapılmıştı. Fakat siyasi açıdan her dini grup, bir yabancı grubun himayesine girmeye istekliydin. Marunîler tıpkı Smirna'daki Rumlar gibi Fransız müdahalesiyle Osmanlı egemenliğinden kurtulacaklarını ummuşlardı.

Beyrut'un Ticari, Sosyal ve Mimari Ortamı

Beyrut 16. yy'da Müslüman bir kent iken sonraları karma nüfuslu bir şehir haline geldi. Kentin şekillenmesinde Khazenler ve Shihablar gibi zengin feodal tüccarlar yardımcı oldular. Bunların dışında Müslüman Bayhum ve Barbir aileleri; Ortodoks Sursock, Butros, Tueni ve Trad aileleri; Yunan Katolik Pharaon ve Zananiri aileleri de bulunurdu.

1835'te üç yüz gemiyi barındıran mendirek inşa edildi. 1838'de ise gemi sayısı altı yüz seksene ulaşmıştı. Beyrut, Avrupalıların yaşadığı tüccar bir kente dönüşmüştü. 1840'dan sonra hızla değişmişti-tıpkı İskenderiye gibi. 1842'de kent Sayda (Sideon) vilayetinin resmi merkezi konumuna gelmişti. Fransızca eğitim yürüten okullar Beyrut'un kalkınma anahtarı olmuştu. Arap dünyasının yayın merkezi olması yansırı eğitim merkezi idi.

1842-1850 arasında kentte yaşayan F. A. Neale gözlemi; "Haçlı surlarının dışında her gün, zengin tüccarların sahip olduğu harikulade yeni konaklar, kafeler, çiftlik evleri ve ipek üretimi için buharla çalışan fabrikalar inşa ediliyor. Halk zenginleştikçe, kılık kıyafet ve modaya daha bir önem verilir oldu (8)".

Beyrut doğal güzellikleriyle ünlüydü. Karlı tepeleri ve kümelenmiş sedir ağaçlarının yetiştiği dağ eteklerinde meyve bahçeleri zengin bir ovaya uzanmaktaydı. Bahçeleri ve şemsiye tipi çam ağaçlarıyla çevresi çok yoğun yeşil içinde bir kentti.

1860'la 1890 arasında modern yaşam biçimi mimarilerine yansımıştı: "Çoğunlukla büyük bir orta mekâna açılan ayrı yatak odaları yemek odaları yaratılmaya başlamıştı. Düz duvarları olan geleneksel avlulu evlerin tersine, 1840'tan sonra yerel zanaatkârlarca inşa edilen evler genelde kareydi. Bu

doğuya açılan kapısı olmuştur. Beyrut öteki Levant kentleri gibi ticari ve entelektüel başkent olurken aynı zamanda eğlencenin de başkentiydi. Sihirli tavernaları, şarabı, parfüm yataklarıyla da ünlü olmuştur. Kentin beyin gücü, eğlence ve özgürlük anlayışı açısından döneminde rakibi yoktu.

Levant Kentleri Küreselleşen Kentlerin Öncülleri mi?

20. yy'ın ikinci yarısı ve 21. yy'ın ilk çeyreğinde küreselleşen kentlerin; çok dilli, çok dinli, çok etnik gruplu, farklı alışkanlıklara sahip, uluslararası ticaretin merkezi, farklı bağlantıları olan ve farklı dünyalarla barışık, çeşitliliği bir arada tutmak gibi daha fazlasının da yaşanabileceği gerekli ortamı sağlama özellikleri vardır.

Eskinin Levant kentleri günümüzde de Yeni Levant olma yolundadırlar. Beyrut'un Levant sentezini yeniden yaratmasının nedeni; çekiciliği, yaşam sevincini, kırılmalı ve çeşitliliği barındırmasından kaynaklanmaktadır. İskenderiye dış bağlantıları kurmaktadır ve uluslararası kurumlara sahiptir. 2002'de eski örneğinden ilham alınarak inşa edilen "İskenderiye Kütüphanesi" uluslararası etkinlikleri ile yankı yaratmıştır. Balkanların ve Karadeniz bölgesinin ekonomik merkezi olan İstanbul tekrar uluslararası bir merkez olmuştur. Türkiye'nin % 22 nüfusuna ve ticaretin de % 45'ine sahiptir. İzmir'in ise ekonomik etkinliği azalmıştır. Fakat toplumun sosyal yapısı günümüz din etkili siyasi ortamından farklılık göstermektedir. Marka kent olma yolunda yatırımlar yapılmaktadır.

Küreselleşme döneminde, kentler kendi ulus devletlerinin hegemonyasından çok küresel güçlerin etkisi altındadır. Tıpkı geçmişte olduğu gibi şehir devletleri anlayışında davranmaya başlamışlardır. Levant'ın günümüzdeki gerçek mirasçısı olan bazı kentler; Londra, Paris, New York, Dubai, Bombay ve Singapur'dur. Osmanlı Levant kentleri; birlikte yaşayabilme sihrini bulmuş, iş anlaşmaları ideallerden önce gelmiş, kentin gereksinimleri milliyetçiliğin daima önünde olmuştur. Bu özellikler ile günümüzün küreselleşen kentlerinin öncülleri olduğunu söyleyebiliriz. Osmanlı İmparatorluğu'nun 1569 kapitülasyon fermanı ile başlayan ve 1920'de yıkılması ile sona eren döneminde, ekonomik, politik, sosyal ortamı dünyada örneği olmayan Levant kentlerini ortaya çıkarırken, işbu merkezler küresel kentlerin de öncüllerini oluşturmuşlardır.

Saray ve Hanedan tarihçisi olan Philip Mansel'in "Levant-Akdeniz'de İhtişam ve Felaketler" (10) adlı eserini referans alarak yapmış olduğumuz yukarıdaki incelemede son değerlendirme olarak şunu söyleyebiliriz ki; kitapta tarihsel olaylardan çok Levant kentleri ana subje olmuştur. Kitapta; ağırlıklı Doğu ve Batı kültürünü harmanlayan sosyal-kültürel-ticari-politik hayatların yaşandığı dinamik ve bütün dünya ülkelerini etkileyen Levant'ın mimari gelişimi ve kent ortamlarının arka planındaki tarihsel perspektif sunulmuştur. Bu bilginin günümüzdeki kent ve mimarlık sorunsallarını anlamak, değerlendirmek, yorumlamak ve yeni sentezlere ulaşmak için geniş bir bakış açısı sağladığı aşîkârdır.

Dipnotlar

1. Bir Doğu bölgesi için kullanılan ama bir Batı ismi olan Levant aynı zamanda Doğu ile Batı, İslam ile Hristiyanlık arasındaki diyalogu da ima etmektedir.
2. Mansel, P.; "Levant-Akdeniz'de İhtişam ve Felaketler", Çev. Nigar Alemdar, Everest Yayınları, 1. Baskı, s.127, İstanbul, 2011.

Şirketin kurulumu.

4. A.g.e. sf.

6. A.g.e. sf. 84

7. A.g.e. sf. 84, 85

8. A.g.e. sf. 135

9. A.g.e. sf. 210

10. A.g.e.

© YAPI DERGİSİ